

5. Пьяных Е.Г., Немчанинова Ю.П. Смешанное обучение как эффективная форма работы с магистрами в области естественно-научного образования. *Вестник ТГПУ*. 2012. №7. С. 257–260.
6. Теорія та практика змішаного навчання: монографія / С.М. Березенська, К.Л. Бугайчук, В.М. Кухаренко, Н.Ю. Олійник, Т.О. Олійник, О.В. Рибалко, Н.Г. Сиротенко, А.Л. Столяревська; за ред. В.М. Кухаренка. Харків : ХП, 2016. 275 с.
7. Шаров С. Використання онлайн платформи EdEra для фахової підготовки майбутніх учителів української мови і літератури. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. №2(86). С. 119–28.
8. Шаров С.В., Шарова Т.М. Використання Інтернет-технологій для забезпечення підготовки сучасного вчителя-словесника. *Язык как зеркало эпохи: сб. науч. ст.* 2017. С. 194–196.
9. Шарова Т.М., Шаров С.В. Досвід професійної підготовки студентів кафедрою української і зарубіжної літератури у галузі освіти та філології. *Українська література в загальноєвропейському контексті: зб. наук. пр.* 2019. №2. С. 255–261.
10. Шроль Т.С. Змішане навчання як нова форма організації ІКТ-освіти. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2016. Вип. 13(1). С. 166–170.

Совгіра Ю.Є.

студентка магістратури

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

МОВНО-СТИЛІСТИЧНА СТРУКТУРА БАЙОК Є. ГРЕБІНКИ

Анотація. У науковому дослідженні представлена мовно-стилістична структура байок Євгена Гребінки. Наголошено на тому, що письменник знайшов себе у жанрі байки та за допомогою вдалого використання дидактичної частини твору зумів провчити чиновників. Літературна творчість Є. Гребінки у жанрі байки – яскравий взірець української літератури XIX ст.

Ключові слова: стилістика мови, байка, поетика, особливості твору, літературний процес.

Оглядаючи літературний процес перших десятиліть ХІХ ст., не можна не побачити, що байка була тоді одним з найпопулярніших поетичних жанрів. До байкарських творів зверталися І. Котляревський, П. Білецький-Носенко, П. Гулак-Артемівський, С. Писаревський, Л. Боровиковський, О. Рудиковський, О. Бодянський та багато ін. У переважній більшості байки цих авторів не виходили за межі побутової тематики, дидактично-моралізаторських повчань, не відзначалися ідейно-художньою довершеністю. Найвизначніше місце в поетичному доробку Євгена Гребінки українською мовою, як і взагалі в усій його художній спадщині, безперечно, посідають байки [7; 8].

Справжнє визнання Є. Гребінці принесли байки, або, як він їх сам називав «приказки» [6, с. 14]. Особливо помітний слід залишив Гребінка в українському літературному процесі передшевченківської доби. З його ім'ям пов'язаний подальший розвиток жанру байки в новому українському письменстві, яке з кожним десятиліттям усе впевненіше утверджувалося на позиціях нового художнього методу відображення дійсності – на позиціях критичного реалізму. Кращі байки поета не втратили свого пізнавального значення, естетичної вартості й сьогодні. Самобутніми, привабливими творами Євген Гребінка заслужив право на вдячну пам'ять багатьох поколінь своїх нащадків [4, с. 45].

Кажучи про мовно-стилістичну структуру байок Гребінки, треба відзначити майстерне володіння письменником різними формами діалогу, зокрема розмовного з риторичними запитаннями («Мабуть, підсудок?» – Ні! – «Так лев?» – Ні! – «Так мішок з дукатами?» – Ні, ні! – «Так папорті цвіток?» – і т.д. – «Могиліні родини»), звернення його до властивого народній казці зачину («В далекій стороні, в якій, про те не знаю...» – «Грішник»), вдале використання професійної лексики. Так, у байці «Ведмежий суд» пародіюється процедура судових засідань і відповідно канцелярська мова тоочасного судочинства: «І так определили і приказали записать: «Понеже Віл признався попеластий...» [1, с. 134].

Мова Гребінки-байкаря базувалася на фольклорно-пісенній і народно-побутовій мові [5]. При цьому не можна не вказати на часом надмірне захоплення поета побутовою лексикою, на нахил його до копіювання пирятинського діалекту; немає ще у мові байкаря і сталих граматичних та правописних норм. Проте загалом своєю творчістю в жанрі байки Гребінка сприяв зміцненню народної основи української літературної мови.

Значної досконалості під пером Гребінки досяг і байковий вірш, досить близький до розмовної мови та інтонації. Віршованим рядкам Гребінчиних байок властиві передусім гнучка ритмічна структура (чергування різних

ямбічних розмірів), динамічне римування (поєднання парного, перехресного і кільцевого), емоційна напруженість і надзвичайна пластичність.

Архів письменника майже не зберігся, і тому ми не маємо можливості повести широку розмову про творчу лабораторію Гребінки-байкаря. У нашому розпорядженні є лише окремі матеріали. Це публікації байок «Пшениця» і «Будяк да Конопляночка» в «Утренней звезде» за 1833 рік, а також єдиний відомий на сьогодні альбом майже чистових автографів п'ятнадцяти байок. Порівняльний аналіз текстів байок, вміщених у збірці «Малороссийские сказки» (у даному випадку не має значення, яке видання збірки брати до уваги – 1834 чи 1836 років, оскільки вони тотожні), з текстами байок, що друкувалися на сторінках «Утренней звезды», і автографами з альбома, свідчить про значну авторську працю над цими творами. Звернемося до конкретних прикладів. Так, рядок з байки «Пшениця» – «Полова ж навісна пливе собі по хвилі» – за публікацією «Утренней звезды» звучав трохи інакше: «Полова ж навісна гуля собі по хвилі». Отже, відбулася заміна дієслова «гуля» на «пливе». І це, безумовно, було правильно, оскільки дієслово «пливе» у даному контексті точніше відбивало справжній стан речей.

Інший рядок з цієї ж байки – «Другі, задравши ніс, розприндившись, ходили» – у першодрукові («Утренняя звезда») звучав так: «Другі, розприндившись, мов павичі, ходили». Поет знімає порівняння «мов павичі», бо воно певною мірою повторювало поняття «розприндившись», і заміняє його розмовним висловом «задравши ніс». Подібні авторські уточнення, поліпшення зустрічаємо в байці «Будяк да Конопляночка», зокрема в доданій до неї моралі. В остаточній редакції читаємо :

Бува і чоловік сьому колючці пара:

Людей товче та й жде, щоб хто його кохав.

У первісній публікації було так:

Бува і між людей сьому колючці пара:

Народ товче та й жде, щоб хто його кохав... [1, с. 100].

Заміняючи окремі слова («між людей» на «чоловік», «народ» на «людей»), Гребінка конкретизує повчання, надає йому більшої смислової точності.

Та й сама назва байки «Будяк да Конопляночка» зазнала певного уточнення – в «Утренней звезде» «Конопляночка» була «Конопелечкою». Наочним прикладом копіткої авторської праці над текстами творів може бути рядок з байки «Школяр Денис» – «Хотів би проучить, да бить її боявся». В

автографі йому передувало два варіанти. Перший: «Кобилу треба бить, да бить її боявся». Другий: «Хотів би же провчить, да бить її боявся» [3, с. 66].

Гребінка шліфує свої байки, намагаючись надати виразності й точності слову, благозвучності віршу. Ось, приміром, вираз з байки «Лебедь і Гуси», що став справді крилатим: «А Лебедь плись на дно – і випурнув як сніг». Спочатку замість дієслова «випурнув» було «випирхнув», потім – «винирнув» і нарешті – «випурнув» [1, с. 101].

Цілком очевидно, що друкований текст моралі став звучати яскравіше й чіткіше. Все це лише окремі досить скупі факти з творчої лабораторії Гребінки-байкаря, але й вони дають певне уявлення про те, як багато й наполегливо працював поет над своїми мініатюрами, постійно домагаючись простоти, точності слова, виразності змісту, думки [9, с. 21].

Надавши умовно-абстрактному жанру байки порівняно із своїми попередниками більшої конкретності, життєвості, суспільної ваги і створивши ряд високохудожніх зразків у цьому жанрі, Є. Гребінка сприяв дальшому утвердженню тенденцій реалістичної думки в історії літератури.

Література

1. Гребінка Є. Байки. Поезії / авт. передм., приміт. С. Д. Зубков. К. : Дніпро, 1990. 247 с.
2. Гребінка Є. Ведмежий суд: вибрані твори. Київ : Веселка, 1967. 149 с.
3. Гребінка Є. Твори: байки, поезії. Донецьк : Донбас, 1986. 182 с.
4. Деркач Б. Євген Гребінка Деркач. К. : Дніпро, 1974. 150 с.
5. Задорожна Л. Євген Гребінка: літературна постать. К. : Твім інтер, 2002. 184 с.
6. Зубков С. Євген Павлович Гребінка. Життя і творчість. К., 1962. 176 с.
7. Шарова Т.М., Шаров С.В. Історія української літератури 40–60 рр. ХІХ ст. Мелітополь : Видавничо-поліграфічний центр «Люкс», 2018. 201 с.
8. Шарова Т.М., Шаров С.В. Досвід професійної підготовки студентів кафедрою української і зарубіжної літератури у галузі освіти та філології. *Українська література в загальноєвропейському контексті*: зб. наук. пр. 2019. №2. С. 255–261.
9. Шпак В. Хрещений батько Кобзаря: у двухсотрічній ювілей Євгена Гребінки доречно згадати, що письменник – не лише талановитий байкар і прозаїк. *Урядовий кур'єр*. 2012. 2 лютого (№ 20). С. 21.